

Ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi

Suunnitelmallisen ilmastotyön juurruttaminen Pohjois-Savon (SISU) -hanke hankki Ramboll -yhtiöltä kuntien ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointityön. Vesanto kuuluu osana SISU-hankkeen 13: a hankkeen kohdekuntaa, joista yhteensä 13 toimenpiteestä teetettiin vaikuttavuuden arviointi. Teetetyt arvioinnit koskivat muun muassa aurinkoenergian käyttöön, purkumassojen hyödyntämiseen, ruokahävikin vähentämiseen ja metsitykseen. Toimenpiteistä arvioitiin niiden ilmasto- ja talousvaikutusten lisäksi myös laadullisia vaikutuksia. Laskelmien perustietoja varten haastateltiin useita hankekuntien edustajia.

Pohjois-Savon kuntien ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointi keskittyi toimenpiteiden päästövähennys- ja kustannushyötyarviointiin. Arviointi kattoi toimenpiteet, jotka olivat yhteisiä kaikille mukana olleille kunnille. Työn tavoitteena oli tuottaa selkeä käsitys siitä, miten eri toimenpiteet vaikuttavat päästöjen vähentämiseen ja ilmastotyön kustannustehokkuuteen sekä miten niitä voidaan soveltaa erilaisiin kuntakonteksteihin.

Vaikuttavuuden arviointien tietoja voidaan käyttää esimerkiksi kuntien vähähiilisten investointien suunnitteluun. Arvioinneista voi olla myös hyötyä ilmastotoimien seurantamittarien kehittämisessä. Ramboll kehitti kuntien käyttöön myös laskentatyökalun, jolla pystytään laskemaan eri toimenpiteiden vaikuttavuutta sekä taloudellisesta, että ilmastonäkökulmasta.

Löydöksiä ja havaintoja:

Energia: Energiatehokkuuden parantaminen vanhoissa rakennuksissa ja uusiutuvan energian ratkaisut, kuten aurinkopaneelit, ovat osoittautuneet merkittäviksi päästövähennyskeinoiksi. Näiden toimenpiteiden vaikuttavuutta lisää niiden potentiaali säästää energiakustannuksia pitkällä aikavälillä. Uusiutuvan energian käyttöönotto on kuitenkin riippuvainen paikallisista lähtötilanteista, kuten olemassa olevasta sähköverkon kapasiteetista ja kunnallisten investointipäätösten kypsyydestä.

Liikenne: Joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen ratkaisut tarjoavat suuria päästövähennyksiä erityisesti tiiviisti asutuilla alueilla. Harvaan asutuilla alueilla joustavat ratkaisut, kuten kimpakyytisovellukset ja sähköautojen latausinfrastruktuuri, tukevat kestäväää liikkumista. Kunnat, joissa joukkoliikenteen kehittämiseen panostettiin, hyötyivät myös kaupunkirakenteen nauhamaisuudesta, mikä mahdollistaa tehokkaan maankäytön.

Ruokapalvelut: Kasvisruokapäivien lisääminen ja ruokahävikin vähentäminen ovat helposti toteutettavia toimenpiteitä, jotka soveltuvat kaikille kunnille. Niiden suurin arvo piilee opetuksellisissa vaikutuksissa: lapset ja nuoret oppivat tekemään ilmastomyönteisiä valintoja, jotka voivat muuttaa kulutustottumuksia pitkällä aikavälillä. Lisäksi nämä toimet

ovat kunnille mahdollisuus edistää ilmastotavoitteita ilman suuria alkuinvestointeja, ja ne voidaan skaalata laajasti esimerkiksi kouluihin ja päiväkoteihin, missä vaikutukset kertautuvat.

Maankäyttö: Tiiviin yhdyskuntarakenteen hyödyt korostuivat erityisesti kaupungeissa, joissa ne tukevat liikenteen ja energiankäytön tehokkuutta. Metsitys ja niittyjen lisääminen tarjoavat potentiaalia sekä suurissa että pienissä kunnissa. Suurilla kaupunkialueilla niityttäminen, kuten nurmialueiden muuttaminen luonnonmukaisiksi niityiksi, voi vähentää hoitokustannuksia ja lisätä luonnon monimuotoisuutta. Harvemmin asutuilla alueilla metsitys puolestaan tukee hiilinielujen vahvistamista ja tarjoaa ratkaisuja käyttämättömien maa-alueiden hyödyntämiseen.

Johtopäätökset:

Energiatohokkuuden parantaminen ja joukkoliikenteen kehittäminen tarjoavat kunnille pitkän aikavälin taloudellisia hyötyjä. Alkuinvestoinnit voivat olla suuria, mutta ne tuottavat säästöjä energiakustannuksissa, vähentävät huoltokustannuksia ja parantavat kuntatalouden kestävyttä.

Opetuksellinen ulottuvuus: Ruokapalveluiden kehittäminen, kuten kasvisruokapäivät, ei ainoastaan vähennä päästöjä, vaan myös luo asukkaille, erityisesti nuorille, mahdollisuuden omaksua ilmastomyönteisiä ruokailutottumuksia.

Kuntien yhteistyö: Resurssien yhdistäminen yhteishankintojen, energiayhteistöiden ja alueellisten liikennesuunnitelmien kautta mahdollistaa tehokkaamman resurssien käytön ja skaalautuvat ratkaisut. Erityisesti pienille kunnille yhteistyö on avainasemassa kustannustehokkaiden ratkaisujen toteuttamisessa.

Kilpailutusten strateginen suunnittelu: Kilpailutuskriteerien tulisi tukea ympäristöystävällisiä ratkaisuja, mutta samalla varmistaa, ettei pieniltä paikallisilta yrityksiltä evätä mahdollisuuksia osallistua. Tämä edellyttää hankintojen suunnittelua siten, että ne huomioivat yritysten erilaiset resurssit ja tuottavat hyötyä paikallistaloudelle.

Dataohjautuva päätöksenteko: Digitaalisten työkalujen, kuten laskureiden ja päästöanalyysien, hyödyntäminen parantaa päätöksenteon laatua. Tarkka seurantajärjestelmä mahdollistaa vaikuttavuuden mittaamisen ja auttaa kuntia priorisoimaan toimenpiteitä muuttuvissa olosuhteissa.

Skaalautuvuus ja sopeutettavuus: Toimenpiteitä suunniteltaessa tulee huomioida eri kuntien erityispiirteet. Esimerkiksi sähköautojen latausinfrastruktuuri on keskeinen osa harvaan asuttujen alueiden liikenteen kehittämistä, kun taas tiiviit kaupunkialueet hyötyvät erityisesti joukkoliikenteeseen panostamisesta.

Lähde: Ramboll 2025. Pohjois-Savon kuntien ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuusarviointi.